

Fimmtudaginn 14. nóvember 1996.

Nr. 234/1996.

Landsbanki Íslands

(Gunnar Sólmes hrl.)

gegn

Árskógshreppi

(Ólafur Birgir Árnason hrl.)

og gagnsök

Ábyrgð. Sveitarstjórn.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Haraldur Henrysson, Hjörtur Torfason og Pétur Kr. Hafstein.

Aðaláfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 18. júní 1996. Hann krefst þess, að gagnáfrýjandi verði dæmdur til að greiða sér 16.223.050 krónur með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 30. apríl 1992 til greiðsludags auk málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Málinu var gagnáfrýjað með stefnu 21. ágúst 1996. Gagnáfrýjandi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms um annað en málskostnað, en hann krefst málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Við áfrýjun málsins hefur gagnáfrýjandi fallið frá þeirri málsástaðu, að ábyrgð hans hafi verið sjálfskuldarábyrgð.

Málavöxtum er lýst í héraðsdómi. Eins og þar kemur fram, samþykkti hreppsnefnd Árskógshrepps á fundi sínum 17. apríl 1991 að veita Árveri hf. hreppsábyrgð vegna allt að 15 milljón króna lántöku félagsins hjá aðaláfrýjanda „með öruggu veði fyrir að minnsta kosti 75% þeirrar upphæðar í tækjabúnaði, sem ekki var veðsettur . . .“ Í framburði þáverandi oddvita fyrir héraðsdómi kom fram, að hreppsnefnd hefði ekki talið það mikla áhættu að fá ekki tryggingu jafngilda allri lánsfjárhæðinni, þar sem fyrirgreiðsla frá Byggðastofnun til Árvers hf. hefði verið væntanleg innan skamms. Þegar eftir veðtryggingunni var leitað, eftir að gengið hafði verið frá ábyrgðinni, reyndist hún engin vera.

Samkvæmt 5. mgr. 89. gr. sveitarstjórnarlaga nr. 8/1986 getur sveitarstjórn veitt einfalda ábyrgð til annarra aðila en stofnana sveitarfélagsins gegn tryggingum, sem hún metur gildar. Þessum

áskilnaði um tryggingar var ekki fullnægt í umræddu tilviki. Voru því ekki lagaskilyrði til þess, að gagnáfrýjandi tækist á hendur einfalda ábyrgð á skuld Árvers hf. við aðaláfrýjanda. Verður gagnáfrýjandi þá sýknaður af öllum kröfum aðaláfrýjanda.

Rétt þykir, að aðaláfrýjandi greiði gagnáfrýjanda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, eins og greinir í dómsorði.

D ó m s o r ð:

Gagnáfrýjandi, Árskógshreppur, á að vera sýkn af öllum kröfum aðaláfrýjanda, Landsbanka Íslands.

Aðaláfrýjandi greiði gagnáfrýjanda 300.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Norðurlands eystra 17. maí 1996.

Mál þetta, sem þingfest var 15. desember 1994, en dómtekið 24. apríl sl. að undangengnum munnlegum málflutningi, hefur Landsbanki Íslands, kt. 710169-1449, Strandgötu 1, Akureyri, höfðað hér fyrir dómi með stefnu, birtri 9. desember 1994, gegn Árskógshreppi, kt. 430169-1309, Melbrún 2, Árskógshreppi, til innheimtu neðangreindrar fjárkröfu, vaxta og málskostnaðar.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefndi greiði stefnanda 16.223.050,17 kr. með dráttarvöxtum skv. III. kafla laga nr. 25/1987 frá 30. apríl 1992 til greiðsludags og málskostnað skv. fram lögðum reikningi.

Stefndi krefst þess að verða sýknaður af öllum kröfum stefnanda og að stefnandi verði dæmdur til greiðslu málskostnaðar að mati dómsins.

Stefnandi segir hina umstefndu skuld vera samkvæmt skuldabréfi, út gefnu á Akureyri 30. apríl 1991 af Árveri hf. til Landsbanka Íslands. Skuldin hafi upphaflega verið DEM 429.000,00 eða jafngildi þeirrar fjárhæðar í íslenskum krónum miðað við sölugengi DEM í íslenskum bönkum á gjalddaga. Fjárhæð þessa, sem hafi verið endurlánað erlent lánsfé frá Den Danske Bank, hafi Árver hf., kt. 610684-0259, skuldbundið sig til að greiða að fullu 31. október 1991. Þann dag hafi verið greiddir vextir af skuldinni til þess tíma, og jafnframt hafi orðið samkomulag um að fresta gjalddaga skuldabréfsins til 30. apríl 1992. Árver hf. hafi skuldbundið sig til að greiða breytilega vexti yfir Libor af skuldinni, þar við skyldi bætast fast vaxtaálag til stefnanda, 1,000 á ári, þannig, að þeir vextir, er Árver hf. greiddi, væru ávallt 1,000% hærri en vextir þeir, sem Landsbanki Íslands greiddi hinum erlenda banka. Vextir hafi því verið 10,500% á ári. Skyldu þeir greiddir eftir

á 31. 10. 1991 og reiknast frá 10. apríl það ár. Stefndi hafi tekist á hendur einfalda ábyrgð á láninu.

Stefnandi kveður stefnujárhæð sundurliðast þannig:

Höfuðstóll 30. apríl 1992 DEM 429.000,00, sem nemi í íslenskum krónum miðað við sölugengi DEM þann dag 15.372.571,50 krónum, samningsvextir frá 31. október 1991 til 30. apríl 1992 DEM 23.179,41, sem nemi í íslenskum krónum miðað við sölugengi DEM 830.599,39 krónum, ríkisábyrgðargjald 19.429,28 kr., bankakostnaður 450,00 kr., en það sé tilkynninga- og greiðslugjald samkvæmt gjaldskrá stefnanda, samtals 16.223.050,17 kr., og sé það stefnujárhæð.

Skuldin hafi ekki greiðst þrátt fyrir ítrekuð tilmæli, og sé stefnandi því knúinn til að innheimta hana með dómi.

Stefnandi kveðst ekki sækja málið á hendur Árveri hf., þar sem það hafi verið úrskurðað gjaldþrota 13. desember 1991, og samkvæmt upplýsingum skiptastjóra greiðist ekkert upp í almennar kröfur.

Stefnandi kveðst reisa kröfur sínar á hinu fram lagða skuldabréfi og vísar jafnframt til XVII. kafla laga nr. 91/1991.

Stefndi kveðst ekki gera athugasemdir við málavaxtalýsingu stefnanda að öðru leyti en því, að samkvæmt skuldabréfinu á dskj. nr. 3 hafi hann tekið ábyrgð á láninu sem sjálfskuldarábyrgðaraðili. Styður hann sýknukröfu sína því, að sjálfskuldarábyrgð sveitarfélags sé ógild og óskuldbindandi með fortakslausu og ófrávíkjanlegu ákvæði 4. mgr. 89. gr. sveitarstjórnarlaga nr. 8/1986, en verði áritunin á skuldabréfið skýrð sem einföld ábyrgð, sé hún einnig ógild með vísan til 5. mgr. 89. gr. laga nr. 8/1986, þar sem mikið hafi skort á, að hreppsnefnd stefnda tæki fullnægjandi tryggingar. Í bókun hennar segi: „... með öruggu veði fyrir að minnsta kosti 75% þeirrar upphæðar...“. Í þessu sambandi kveðst stefndi vísa til hæstaréttardóms frá 21. janúar 1993 í máli Höfðahrepps gegn Kaupfélagi Húnvetninga.

Við meðferð málsins gáfu skýrslur fyrir dómi Kristján Snorrason, sveitarstjóri stefnda, og vitnin Eiríkur Jóhannsson, starfsmaður stefnanda, Sveinn Jónsson, bóndi og fyrrverandi oddviti hreppsnefndar stefnda, og Pétur Geir Helgason, fyrrverandi framkvæmdastjóri Ársvers hf.

Frammi liggur í málinu bréf frá Arnari Sigfússyni héraðsdómslögmanni, dags. 15. desember 1994, þar sem fram kemur, að bú Ársvers hf., kt. 610684-0259, Fossbrún 6, Árskógshreppi, var tekið til gjaldþrotaskipta 13. desember 1991 og hann þá skipaður bústjóri til bráðabirgða og síðan skiptastjóri búsins. Segir hann skiptum ekki lokið, en ljóst af stöðu búsins, að ekkert muni verða til úthlutunar upp í almennar kröfur.

Fram kom í skýrslum vitna og aðila hér fyrir dómi, og einnig má sjá þess

stað í fundargerð hreppsnefndar stefnda frá 17. apríl 1991 á dskj. nr. 8, að rækjuverksmiðjan Árver hf. átti í verulegum rekstrarörðugleikum vorið 1991. Félagið taldi sig eiga vísa fyrirgreiðslu frá Byggðastofnun síðar á árinu, en þurfti á lánsfé að halda til að brúa bilið þangað til. Einnig var fyrirhugað að safna auknu hlutafé. Leituðu fyrirsvarsmenn Árvers hf. eftir lánsfé hjá stefnanda til að brúa þetta bil og óskuðu eftir því, að stefndi ábyrgðist lánið. Var ósk þeirra tekin fyrir á fundi hreppsnefndar stefnda 17. apríl 1991 og samþykkt að ábyrgjast allt að 15.000.000 kr. til átta mánaða eða 31. desember 1991 með öruggu veði fyrir a. m. k. 75% þeirrar fjárhæðar í tækjabúnaði, sem ekki væri veðsettur fyrir. Í framburði Sveins Jónssonar hér fyrir dómi kom fram, að hreppsnefnd hefði gert sér grein fyrir því, að 25% af fjárhæðinni yrðu þannig áhættufé, en hún hefði trúað því í ljósi væntanlegrar fyrirgreiðslu frá Byggðastofnun, að aldrei myndi reyna á ábyrgðina. Sagði hann, að þegar ábyrgðin hefði verið veitt, hefði legið fyrir munnlegt loforð fyrirsvarsmanna Árvers hf. um veð í vélum og tækjum. Síðar hefði verið gerður listi yfir vélar og tæki, sem talið hefði verið, að taka mætti veð í, en við nánari könnun hefði komið í ljós, eftir að ábyrgðin hefði verið veitt, að ekki hefði verið unnt að þinglýsa tryggingunni athugasemdalaust, þar sem sum tækin hefðu verið í eigu fjármögnunarfyrirtækis og önnur reynst veðsett að einhverju leyti. Hefði síðan ekki verið meira aðhafst til að afla stefnda baktrygginga.

Í skuldabréfinu á dskj. 3 er svofelldur texti: „Til tryggingar skilvísri og skaðlausri greiðslu höfuðstóls, vaxta, svo og af öllum kostnaði sem af van-skilum kann að leiða, takast eftirtaldir aðilar á hendur sjálfskuldarábyrgð á láni þessu:

Tryggingarbréf í vörslu LÍ, Akureyri,
Árskógshreppur.“

Neðst á skuldabréfið er prentaður textinn: „Samþykkir ofanskráðu sem sjálfskuldarábyrgðaraðilar“ – og síðan vélritað til viðbótar: „ef skuldunautar að undangenginni aðför reynist ófærir til að greiða hana að fullu. Í stjórn Árskógshrepps“. Síðan kemur undirritun þriggja hreppsnefndarmanna.

Fram kom í vitnisburði Sveins Jónssonar hér fyrir dómi, að hreppsnefnd stefnda gerði sér grein fyrir því, að henni væri óheimilt að takast á hendur sjálfskuldarábyrgð f. h. stefnda. Þótt hinn staðlaði texti skuldabréfsins geri ráð fyrir sjálfskuldarábyrgð, verður að líta svo á, að með hinum vélritaða texta hafi verið nægjanlega úr því bætt, til að aðeins yrði gengið að stefnda á grundvelli einfaldrar ábyrgðar. Verður því eigi fallist á það með stefnda, að um sjálfskuldarábyrgð sé að ræða. Skilyrði þess að neyta réttar skv. einfaldri ábyrgð eru komin fram, sbr. bréf skiptastjóra þrb. Árvers hf.

Hreppsnefnd stefnda ákvað einungis að afla trygginga fyrir „að minnsta kosti 75%“ ábyrgðarfjárhæðarinnar. Með því var áskilnaði 5. mgr. 89. gr. sveitarstjórnarlaga nr. 8/1986 um tryggingar ekki fullnægt, og samkvæmt framburði vitnisins Sveins Jónssonar lá engin trygging fyrir, þegar ábyrgðin var veitt, önnur en munnlegt loforð fyrirvarsmanna Árvers hf. um veð í vélum og tækjum, og var ekki úr því bætt síðar. Því voru ekki lagaskilyrði fyrir því, að stefndi tækist á hendur einfalda ábyrgð á lánveitingu stefnanda til Árvers hf. Af framangreindu leiðir, að sýkna verður stefnda af fjárkröfum stefnanda í málinu, sbr. Hrd. 1993, 76.

Ekki verður séð, að stefndi hafi gert stefnanda viðvart um, að hann teldi sig eigi bundinn við ábyrgð sína fyrir en við framlagningu greinargerðar í máli þessu 9. mars 1995. Þá liggur ekki fyrir, að stefnanda hafi verið eða mátt vera kunnugt um það fyrir en á sama tímamarki, hvernig baktryggingum stefnda var háttað. Með þetta í huga þykir rétt með vísan til 3. mgr. 130. gr. 1. nr. 91/1991 i. f. að dæma stefnda til að greiða stefnanda málskostnað að hluta, 65.000 kr.

Dóm þennan kvað upp Freyr Ófeigsson dómstjóri.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Árskógshreppur, á að vera sýkn af fjárkröfu stefnanda, Landsbanka Íslands, í máli þessu.

Stefndi greiði stefnanda 65.000 kr. í málskostnað.
